

УДК 37:81'373.7

DOI: <http://10.32589/1817-8510.2023.2.285384>

Свиридюк Віра Петрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

кафедра педагогіки та методики навчання іноземних мов,

Київський національний лінгвістичний університет

ORCID iD: 0000-0003-2343-3725

verasviridjuk@gmail.com

СИСТЕМА ВПРАВ І ЗАВДАНЬ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Вправи і завдання слугують засобами навчання для моделювання іншомовного середовища, мотивом до спілкування та інструментом для вдосконалення когнітивно-комунікативних і метакогнітивних навчальних стратегій. У статті описано систему вправ і завдань для формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності майбутніх викладачів під час самостійної роботи. Здійснено аналіз фахової літератури, щоб теоретично обґрунтувати укладання та використання вправ і завдань для формування культурної вторинної мовної особистості. Узагальнена система охоплює всі види мовленнєвої діяльності та містить комунікативні, умовно-комунікативні, некомунікативні вправи з метою формування і розвитку мовних і мовленнєвих іншомовних навичок і вмінь, в основі яких лежить міжкультурний аспект. Наведено низку прикладів вправ відповідно до визначених рівнів оволодіння німецькомовним матеріалом, зокрема рецептивного, репродуктивно-продуктивного і творчого. Конкретизовано критерії для розроблення вправ, зазначені культурологічна та емоційно-вольова спрямованість вправ. Система вправ складається з підсистем, мета яких – оволодіти німецькомовними навичками і вміннями в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі. У статті докладно описано хід іншомовних дій для забезпечення послідовного використання іншомовної інформації, щоб набутися знання і розвинути навички та вміння міжкультурного спілкування. Зосереджено увагу на міжкультурному аспекті змісту, виявом якого є мовно-мовленнєвий матеріал, комунікативна поведінка співрозмовників під час здійснення міжкультурної комунікації. Запропоновано можливі технології і методи навчання для ефективного застосування вправ із метою оптимізації освітньо-виховного процесу майбутніх викладачів під час самостійної роботи.

Ключові слова: система вправ, міжкультурна іншомовна комунікативна компетентність, іншомовні навички і вміння, майбутні викладачі, міжкультурний аспект.

THE SYSTEM OF EXERCISES AND TASKS FOR THE FORMATION OF INTERCULTURAL FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF PROSPECTIVE TEACHERS OF THE GERMAN LANGUAGE

Exercises and tasks serve as learning tools for modeling a foreign language environment, a motive for communication, and a tool for improving cognitive-communicative and metacognitive learning strategies. The article deals with the methodical features of compiling a system of exercises and tasks for mastering the German language in the context of intercultural communication. The article considers a system of exercises and tasks for the formation of intercultural foreign language communicative competence of future teachers during self-study work. An analysis of the specialized literature was carried out, which became the basis for the theoretical justification of the developing and use of exercises and tasks for the formation of a cultural secondary language personality. The generalized system covers all types of speech activities and contains communicative, semi-communicative and non-communicative exercises of a receptive, reproductive and productive nature, with the aim of forming and developing language and speech foreign language skills and abilities, which are based on the intercultural aspect. The author gives a number of examples of exercises according to the determined levels of mastering German-language material, namely receptive, reproductive-productive and creative. The criteria for developing exercises have been specified: focus on receiving or issuing information; communicativeness; motivation; level of action management; presence/absence of a game component; presence/absence of visual and illustrative supports; method of performing the exercise; cultural and emotional orientation of exercises. The system of exercises consists of subsystems, the goals of which are aimed at mastering the German language skills and abilities in listening, speaking, reading and writing. The specifics of using the acquired information for oral and written communication were studied. The article describes in detail the course of foreign language activities to ensure the consistent use of foreign language information for the purpose of acquiring cultural, linguistic, sociocultural knowledge and developing skills and abilities of intercultural communication. Special attention is given to the intercultural aspect of the content, the manifestation of which is the language and speech material, the communicative behavior of interlocutors during the intercultural

Swyrydjuk, Vira,

Doctor of Pedagogy, Associate Professor,

Department of Pedagogy and Methods

of Teaching Foreign Languages,

Kyiv National Linguistic University

ORCID iD: 0000-0003-2343-3725

verasviridjuk@gmail.com

communication. Interactive, innovative technologies and teaching methods are proposed for the effective application of exercises in order to optimize the educational process of future teachers during independent work.

Key words: *system of exercises, intercultural foreign language communicative competence, foreign language skills and abilities, future teachers, intercultural aspect.*

Постановка проблеми. Успішність розвитку і вдосконалення міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності (МІКК) майбутніх викладачів німецької мови залежить певною мірою від якості укладеної системи вправ узагалі та окремо взятого завдання зокрема, що є регулятором мисленнєво-мовленнєвих дій в іншомовній діяльності. Освітній процес у ЗВО спрямований на формування культурної вторинної мовної особистості в контексті міжкультурної комунікації іноземною мовою. Майбутні викладачі іноземної мови і культури (ІМіК) повинні бути чутливими до використання вправ і завдань, розуміти їхню комунікативну мету і очікуваний результат під час їх виконання для формування іншомовної комунікативної компетентності (ІКК), оскільки за їх допомогою моделюється міжкультурне середовище, у якому відбувається усвідомлення зустрічі щонайменше двох різних лінгвокультур (наприклад, української та німецької) як феномена духовного зростання особистості тих, хто вчиться.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема укладання і використання системи вправ для формування і розвитку навичок і вмінь ІКК в аспекті міжкультурної комунікації висвітлюється у вітчизняних і зарубіжних працях методистів, зокрема С. Ю. Ніколаєвої, О. Б. Бігич, С. В. Роман, Н. В. Майер, І. Piankowska, Н.-W. Huneke, W. Steinig, K. Boocz-Barna, I. Feld-Knapp та ін. У науково-методичному дискурсі вправа розглядається як структурна одиниця або компонент заняття, оскільки їй притаманні всі головні ознаки навчального процесу, а саме: завдання; через вправу виконуються цілеспрямовано навчальні дії; ці дії контролюються; ними можна управляти; дії переходять у результат як індикатор просування вперед, досягнення комунікативної мети. Вправа є найменшим відрізком заняття, тому що це спеціально організоване в навчальних умовах багаторазове виконання операцій, дій або діяльності з метою оволодіння ІКК або її компонентами (Методика, 2013, с.181).

Заслуговують на увагу дослідження науковців-методистів із німецькомовного простору, які розмежовують два терміни, що, на нашу думку, доцільно для врахування особливостей виконання дій із використанням різних методів і технологій. Так, I. Thonhauser, N. Funk, Ch. Kuhn розглядають вправу як свідоме запам'ятовування і досягнення легкості в здійсненні мовних і мовленнєвих дій того, хто вчиться, більшою мірою сконцентрований на мовній

компетентності, тобто на використанні лексичних і граматичних одиниць, дотриманні слухо-вимовних, ритміко-інтонаційних і правил літературної нормативної німецької мови. Завдання покликані стимулювати ментальні операції і стимулювати цим мовленнєві дії, коли мова стає засобом для здійснення комунікативної поведінки та розв'язання завдань (Thonhauser, 2010, с. 10; Funk, 2014, с. 11). Н.-W. Huneke, W. Steinig поділяють погляди науковців і зазначають, що головною метою вправи є коректне використання вербально-семантичних засобів, оскільки через вправу лежить запланований шлях розв'язання комунікативного завдання, на якому фокусується увага щодо правильності і коректності застосування форми слова. Через завдання як стимул для іншомовної діяльності той, хто вчиться, зосереджується на змісті висловлювання; різноманітності можливостей розв'язання комунікативних завдань; використанні невербальних засобів спілкування в продуктивних видах мовленнєвої діяльності (МД) (Piankowska, 2020, с. 86).

Отже, вправи у вужькому значенні передбачають формування мовної компетентності, центром якої є форма слова, тоді як завдання уможлиблює співрозмовникам комунікативно (взаємо)діяти засобами виучуваної мови, самореалізувати мовленнєві потреби. Таким чином, ми окреслили погляди зарубіжних дослідників щодо організації освітньо-мовного середовища, де основним засобом формування іншомовних навичок і вмінь є вправа та завдання, застосування яких підкреслюється і вітчизняними методистами-науковцями (Методика, 2013, с. 182).

Мета статті – представити систему вправ і завдань для формування МІКК майбутніх викладачів німецької мови під час самостійної роботи, дотримання якої є запорукою успішного досягнення комунікативних цілей в іншомовному спілкуванні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дотримуючись національних традицій у навчанні і вивченні ІМіК, ми виокремлюємо вправу, яка визначає один із принципів оволодіння ІКК – це домінантна роль вправ (Скляренко, 1999) для всіх видів МД. М. В. Савчин підкреслює, що ефективно формування навичок і вмінь залежить не тільки від умов навчання, а й від організації процесу вправління послідовності засвоєваних мовленнєвих дій (Савчин, 2007, с.225), що забезпечує виконання вправ.

У контексті комунікативно-діяльнісного підходу вправи як інструмент для набуття знань, навичок і вмінь мають відповідати певним критеріям, які стають у науково-методичному дискурсі очевидними та загальновідомими. До таких критеріїв належать:

- характер вправи повинен відповідати тим навичкам і вмінням, які формуються або вдосконалюються;

- використання мовних форм засвоюється краще в процесі діяльності відповідно до комунікативної ситуації, яка викликає інтерес до здійснення комунікативного акту;

- засвоєння мовних форм має супроводжуватися аналізом їхніх складників і розумінням мовних розбіжностей у рідній та вивчуваній мові; потрібно звертати увагу на конотацію лексичних одиниць, що характеризується соціолінгвістичним підтекстом;

- нове мовне явище краще засвоюється в зіставленні з вивченим лінгвістичним матеріалом, зокрема з рідною мовою;

- мовне або мовленнєве явище зазнає інтенсифікації, якщо воно трапляється в різних контекстах вивчуваного іншомовного матеріалу.

Вправа слугує підґрунтям для лінгвосоціокультурного спостереження функціонування мовних засобів і створює установку на сприйняття нової культури, що супроводжується інструктуванням або наочно-ілюстративними засобами, виступає стимулом до творчого і ефективного виконання завдання за допомогою оптимальних прийомів із дотриманням певних когнітивно комунікативних стратегій.

Важливим складником визначення вправ є типи і види вправ, ефективність яких залежить від вищезазначених характеристик. Уважаємо за доцільне розглядати в нашому науковому дискурсі класифікацію вправ, виокремлену Н. К. Скляренко. До основних критеріїв, які визначають вправу як смислову одиницю іншомовного середовища, авторка відносить: 1) спрямованість на прийом або видачу інформації; 2) комунікативність; 3) вмотивованість; 4) рівень керування діями; 5) наявність/ відсутність ігрового компонента; 6) наявність /відсутність наочно-ілюстративних опор; 7) спосіб виконання вправи (Методика, 2013, с. 183). Реалізація культурологічного підходу під час формування МІКК є невід'ємним складником, оскільки міжкультурна комунікація передбачає культурну грамотність, дотримання якої забезпечує продуктивність іншомовного спілкування через кумулятивну функцію мови як інструмента передачі культури, набуття знань і формування лінгвосоціокультурної компетентності. Виходячи зі сказаного, погоджуємося з І. Ю. Голуб та доповнюємо перелік критеріїв культурологічною спрямованістю вправи, що є підставою звертати увагу не тільки на мовні характеристики висловлювання, а й на національно-культурний складник побудови дискурсу або розуміння його під час оволодіння рецептивними видами МД.

Дискурс як текст, у якому поєднуються прагматичні соціокультурні невербальні фактори спілкування (Барабанова, 2005, с. 136) вирізняє національно-культурний стиль мови, характеристиками якого є в німецькій мові, наприклад, функціонування часток (*denn, eigentlich, ja, aber* тощо); особливостей ко-

мунікативно-риторичних якостей у говорінні і письмі, що виражається емоційно-вольовим характером комунікантів. Отже, емоційно-вольова спрямованість вправи в поєднанні з лінгвокультурними і культурними ознаками, до яких належать традиції, історія, звичаї тощо, виступає критерієм і передумовою ведення дискурсу на міжкультурному рівні. Будь-який висловлюваний текст-дискурс має своє емоційне забарвлення, якими комуніканти повинні майстерно регулювати. Наприклад, комунікативне забарвлення подяки, вітання, де використовуються екстралінгвістичні засоби, відрізняються від висловлення похвали або співчуття.

Апелюючи до праць Н. К. Скляренко, В. Л. Скалкина, С. Ю. Ніколаєвої та ін., ми виокремлюємо рецептивні, репродуктивні, рецептивно-репродуктивні і рецептивно-продуктивні вправи, оскільки вони є релевантними для оволодіння рецептивними і продуктивними видами МД.

Крім спрямованості на прийом або видачу інформації, звертаємо увагу на комунікативність вправ, що, у свою чергу, поділяється на некомунікативні, умовно-комунікативні та комунікативні вправи (Скляренко, 2013, с. 187; Тарнопольський, 2020, с. 142). Погоджуємося з О. Б. Тарнопольським, що такий розподіл вправ на типи застосовується в процесі оволодіння ІМіК і до нині. Отже, ми дотримуємося його в цьому науково-методичному дискурсі.

Зазначимо, що в західній методиці, покликання на дослідження якої ми представили вище, комунікативні вправи розглядаються як завдання, що вичерпує вправу. Терміни комунікативна *вправа* і *завдання* як діяльність вважаємо тотожними, як і доцільним використання двох термінів. Некомунікативні й умовно-комунікативні вправи належать до важливих інструментів, що слугують для формування автоматизмів, що є успішною запорукою для розвитку комунікативних, продуктивних видів іншомовної діяльності (Тарнопольський, 2020, с. 142).

Багаторазове виконання вправ – принагідний засіб у позааудиторних умовах самостійної навчальної діяльності. Некомунікативні, умовно-комунікативні вправи мають жорстке керування, що забезпечується здебільшого ключами до вправи або автоматичною перевіркою відповідей завдяки використанню інтернет-технологій. Запам'ятовування іншомовного матеріалу, формування мовних, мовленнєвих стійких і гнучких навичок іншомовного спілкування потребує часу і фізичних зусиль, що визначаються лише індивідуально й оптимізуються засобами та стратегіями навчання тих, хто вчиться. Показником сформованості лінгвістичних умінь на достатньому рівні є свідоме перенесення способу розв'язання старих проблемних завдань на нові. Чим ширше перенесення, тим вищий рівень здібностей виявляє той, хто вчиться (Савчин, 2007, с. 225).

Самостійна робота майбутніх викладачів в умовах аудиторного навчання передбачає домінування продуктивно-творчої активності, тобто комунікативних вправ для розвитку міжособистісного спілкування на міжкультурному рівні. На нашу думку, некомунікативні та умовно-комунікативні вправи можуть доповнювати аудиторну самостійну роботу на підготовчому етапі здійснення короткочасних проектних робіт або виконання проблемних завдань. Проте частка таких вправ повинна залишитися в допустимих межах для стимулювання комунікативної продуктивної діяльності (Тарнопольський, 2020, с. 143), оскільки творчі завдання формують критичне мислення, що є запорукою усвідомлення мовних картин світу тих країн, мова яких вивчається.

У руслі дослідження Н. К. Складенко визначає такі вимоги до некомунікативних, умовно-комунікативних і комунікативних вправ, як: умотивованість, культурологічна і професійна спрямованість (Складенко, 2013, с. 188). Наявність трьох груп механізмів – слухові (аудіювання, говоріння), зорові (читання і письмо) та рухові (артикуляційні та загальнорухові, зокрема ігрова діяльність), що має тісний взаємозв'язок із засобами навчання, – створюють мультимодальне оволодіння іншомовним матеріалом і надає вправам ефективності. Наведемо одну з умовно-комунікативних рецептивно-репродуктивних вправ з ігровим елементом для формування МІКК під час самостійної роботи в аудиторних умовах із частковою автономією та з ігровим елементом.

Приклад вправи

Засоби навчання: вправа, роздавальні картки, наочно-ілюстративний матеріал (технічні об'єкти: комп'ютер, планшет, смартфон за потреби).

Мета: формування вміння оцінювати достовірність і новизну інформації; формування вмінь організувати логічну послідовність у дискурсі.

Прийом: висловлювання думки з теми з використанням запропонованої інформації викладачем (самостійно підготовленої студентами).

Завдання: Sie beteiligen sich an einer Talkshow, die dem Thema „Deutsche Sitten und Bräuche“ gewidmet ist. Informieren Sie sich über das Oktoberfest in Deutschland. Seien Sie bitte aktiv bei der Diskussion und benutzen Sie beim Sprechen die vorbereiteten Notizen, damit der Verlauf des Gespräches eingehalten werden kann.

Ролі: модератор, учасники-гості.

Міжкультурний аспект: вивчення національно-культурних особливостей на соціально-побутовому, традиційно-культурному рівні.

Модератор: Jedes Jahr findet im Oktober ein großes Fest in Deutschland statt.

Питання учасника 1: Was für ein Fest ist das? Welches Fest meinen Sie?

Відповідь учасника 2: Das Oktoberfest.

Питання учасника 3: An welchem Ort findet es statt?

Відповідь учасника 4: In München, auf der Theresienwiese.

Модератор: Es ist bekannt, dass die Deutschen auf diesem Fest traditionelle Kleidung tragen.

Питання учасника n: Wie heißen die Kleidungsstücke bei den Frauen und Herren auf dem Oktoberfest in Bayern?

Відповідь учасника n: Die Frauen sind in Dirndl gekleidet, die Männer tragen Lederhosen.

Модератор: Das Oktoberfest ist das größte Volksfest der Welt. Viele Besucher kommen nach Deutschland, um es zu erleben.

Питання учасника n: Wie viele Gäste kommen zum Oktoberfest? Etwa?

Відповідь учасника n: Das Fest wird jährlich von 6 Millionen Gästen besucht. 2022 waren es „nur“ 5,7 Millionen!

Учасник висловлює захоплення: Das sind aber wirklich sehr viele!

Продовження дискусії...

Контроль: самоконтроль / взаємоконтроль.

Розроблена вправа на основі методу проблемного навчання має умовно-комунікативний, рецептивно-репродуктивний характер. Ознаками умовності є: підготовлені роздавальні картки з метою підказування для багаторазового повторення і для жорсткого керування висловлювання думки та збереження логіко-структурної композиції ведення дискурсу; наявність суворого дотримання ролей.

Міжкультурний аспект передбачає відпрацювання автоматизмів, наприклад, використання часток як ознаки національного стилю нормативної літературної німецької мови, зокрема в усному мовленні: Das sind aber wirklich sehr viele! Використання слів-реалій, які наявні в мовній картині світу німецькою мовою, зокрема *das Dirndl* – національна жіноча сукня; назва місцевості, де відбувається свято, – *die Theresienwiese*. Для успішної міжкультурної комунікації імпліцитно застосовуються такі методи, як: бути допитливим, вираження зацікавленості, уникання культурного конфлікту за допомогою перепитування, вияву толерантності до співрозмовника (Scholten 2003, с. 5).

Наочно-ілюстративний матеріал студенти-магістранти використовують як у паперовому варіанті, так і за допомогою інтернет-ресурсів, зокрема інтернет-сторінок журналів, газет, відео- та аудіоматеріалу, подкасту тощо.

Отже, умовно-комунікативні вправи охоплюють широкий спектр іншомовної інформації, передбачають активну діяльність тих, хто вчиться, виступає

передумовою творчої комунікативної діяльності німецькою мовою, що є ланкою на шляху до мовленнєвої практики з метою формування МІКК.

За допомогою некомунікативних і умовно-комунікативних репродуктивних, рецептивно-репродуктивних вправ формуються такі стійкі навички, як: здатність до дії, що досягла найвищого рівня сформованості; компоненти свідомої діяльності людини, що утворилася внаслідок вправляння, тренування і виучування, та виконується автоматично без усвідомлення проміжних кроків. Через закріплення певних іншомовних дій, навичок, свідомої діяльності людини, вивільнюючись від регулювання відносно елементарних дій, може спрямовуватись на розв'язання складних завдань (Черноватий, 2018, с. 22).

Важливим критерієм під час добору вправ в освітньо-виховному процесі є раціональне співвідношення репродуктивної і продуктивної мисленнєво-мовленнєвої діяльності, де остання має виступати регулятором рівня сформованості МІКК тих, хто вчиться.

Стійкість навички залежить від: 1) початкового рівня оволодіння якоюсь простою дією; 2) здатності виконувати складну дію, включену до складу ширшої діяльності, куди ця дія входить як частина цілого (Черноватий, 2018) і виступає як оптимальний рівень досконалості певної діяльності (Методика, 2013, с.179). Таким чином вибудовується певна ієрархія вправ, за допомогою яких формуються навички і вміння для досягнення практичної комунікативної мети через розв'язання завдань і досягнення проміжних цілей в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі.

Ефективність організації іншомовного освітнього процесу з метою формування МІКК залежить від системи вправ, яка дозволяє врахувати ієрархічність, послідовність мисленнєво-мовленнєвих дій. Поняття "система" в контексті системного підходу передбачає наявність сукупності елементів, які об'єднуються в єдине ціле і регулюють траєкторію до отримання продукту як результату іншомовної діяльності.

Система вправ для формування МІКК майбутніх викладачів повинна забезпечувати освітню цілісність, що складається з аудиторної і позааудиторної навчальної діяльності, доміантою якої є самостійна робота. Для розподілу вправ властива диференціація за принципом індивідуалізації і самовідповідальності, творчості та автономії. Крім того, студенти-магістри володіють уже певним навчальним досвідом, яким вони мають користуватися під час здійснення мовленнєвих дій, наприклад, формування техніки читання і письма, дотримання граматичних, лексичних, фонетичних норм літературної німецької мови. Із цієї причини виокремлення спеціальної групи для формування мовних рецептивно-репродуктивних навичок не є доцільним кроком у цьому дослідженні. Зазначені навички будуть удосконалюватися па-

ралельно в процесі виконання продуктивної діяльності німецькою мовою. Погоджуємося з дослідниками щодо сформованості загальнонавчальних умінь майбутніх викладачів, оскільки компетентний користувач із рівнем С1.1 має певну готовність до їхнього застосування (Буряк, 2019, с. 112). Однак під час формування МІКК і професійно орієнтованих навичок та вмінь відбувається їхнє вдосконалення.

Укладаючи систему вправ і завдань для формування МІКК, ми дотримуємося традиційної системи вправ, представленої авторами Н. К. Скляренко та Н. Ф. Бориско. Загальна система вправ має взаємопов'язану ієрархію і містить чотири підсистеми для формування навичок і вмінь в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі, а також групи вправ, спрямованих на автоматизацію окремих мисленнєво-мовленнєвих дій згідно із видом мовленнєвої діяльності та етапом навчання, спираючись на психолінгвістичні закономірності сприйняття, розуміння і породження висловлювання думки усно і письмово (Методика, 2013, с. 190).

Важливим етапом у процесі розроблення системи вправ і завдань для формування МІКК майбутніх викладачів німецької мови є врахування цілей і змісту навчання (Свиридчук, 2022), серед яких домінує культурологічний складник і міжкультурний аспект, що є специфікою в оволодінні МІКК. Формування та розвиток навичок і вмінь міжкультурного аспекту охоплює всі види мовленнєвої діяльності. Майбутнім викладачам необхідно вміти розпізнавати, порівнювати національно-культурні характеристики німецької мови; використовувати їх у говорінні і письмі; вміти прагматично застосовувати вербально-семантичні засоби відповідно до соціокультурного середовища; вміти виявляти комунікативно-риторичні якості мовлення під час дискурсу. Представимо схематично систему вправ для формування МІКК майбутніх викладачів німецької мови під час самостійної роботи в таблиці 1 (Див. табл. 1).

У межах нашого наукового дискурсу розглядаємо систему вправ як сукупність взаємопов'язаних типів і видів вправ і завдань, навчальних дій, яка забезпечує формування МІКК майбутніх викладачів німецької мови з урахуванням комунікативних (соціально-афективних), когнітивних і метакогнітивних стратегій відповідно до **рецептивних, репродуктивно-продуктивних і творчо-продуктивних етапів** під час самостійної роботи. Під стратегіями розуміємо дії, наміри, які виконуються тими, хто вчиться, для розв'язання комунікативних завдань. Наведемо приклади вправ на основі представленої системи вправ.

На етапі **рецептивної діяльності** майбутні викладачі формують навички і вміння сприймати і розуміти іншомовну інформацію за допомогою аудіювання і читання, перегляду відеоматеріалів, під час пасивного слухання комунікантів, розвивають здібності

Система вправ для формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності майбутніх викладачів німецької мови під час самостійної роботи

		Підсистема вправ		Групи вправ для:
		Код	Опис	Групи вправ для:
СИСТЕМА ВПРАВ	В аудіюванні	A1	Для формування і вдосконалення мовленнєвих навичок аудіювання	A1a – удосконалення слухо-вимовних, ритміко-інтонаційних навичок з урахуванням реєстру мовлення; A1б – удосконалення фонетико-орфоепічних навичок на рівні тексту; A1в – формування лексико-граматичних навичок з урахуванням національно-культурних характеристик; національних варіантів німецької мови.
		A2	для формування і вдосконалення вмінь із поглибленими знаннями культурологічного аспекту в аудіюванні	A2a – підготовки аудіювання текстів відповідно до різних видів аудіювання; A2б – розвитку і вдосконалення вмінь аудіювання текстів різних жанрів і типів; A2в – формування навичок і вмінь аудіювання, сприймання відеотекстів із метою навчання невербальної поведінки комунікантів; A2г – порівняльного міжкультурного аналізу явищ рідної української та німецької мов; A2д – умінь інтерпретувати тексти, медіатексти з позиції німецькомовної дискурс-спільноти; A2е – умінь розпізнавати на слух автентичне мовлення, національні варіанти німецької мови
		Г1	для формування мовленнєвих навичок говоріння	Г1a – формування вербально-семантичних навичок у ДМ і ММ; Г1б – формування навичок розпізнавання і використання національно-культурних мовно-культурних явищ; Г1в – виокремлення міжкультурного аспекту на рівні вербального і невербального спілкування Г1г – формування соціально афективних стратегій ведення дискурсу Г1д – формування навичок дотримуватися комунікативно-риторичної якості мовлення; Г1ж – формування вмінь дотримання національного стилю німецької мови; Г1з – для формування вмінь творчої реалізації міжкультурного змісту усної комунікативної діяльності
	У говорінні	Г2	для формування і розвитку вмінь діалогічного мовлення	Г2a – оволодіння вмінням використовувати діалогічні єдності; Г2б – формування вмінь ведення різних типів діалогів із дотриманням національно-культурних правил комунікативної поведінки; Г2в – поглиблення знань щодо дій із дотриманням національного етикету Г2д – формування вмінь ведення дискурсу відповідно до комунікативних актів; Г2ж – формування вмінь актуалізації когнітивних і метакогнітивних стратегій
		Г3	для формування і розвитку вмінь монологічного мовлення	Г3a – формування умінь використання засобів міжфразового зв'язку під час монологу Г3б – формування вмінь формулювати мінімонологи – повідомлення, міркування, опис Г3в – формування вмінь для оволодіння монологом під час презентації проєкту Г3г – формування вмінь самостійного продукування різних типів монологу Г3д – формування вмінь актуалізації когнітивних і метакогнітивних стратегій
		Ч1	для формування і вдосконалення мовленнєвих навичок читання	Ч1a – формування навичок розпізнавати національно-культурні характеристики текстів і розуміти вербально-семантичні явища національних варіантів німецької мови Ч1б – формування рефлексивно-оцінювальних навичок сприйняття і розуміння інформації Ч2в – порівняльного міжкультурного аналізу явищ рідної української та німецької мов

		Підсистема вправ	Групи вправ для:
СИСТЕМА ВПРАВ	У читанні	Ч2 для формування і вдосконалення вмінь з поглибленими знаннями культурологічного аспекту в читанні	Ч2а – розвитку вмінь сприймання і розуміння текстів відповідно до різних видів читання Ч2б – поглиблення знань міжкультурного характеру в процесі порівняння текстоутворювальних засобів у рідній і німецькомовних культурах Ч2в – розвитку вмінь інтерпретувати тексти, медіатексти з позиції німецькомовної дискурс-спільноти
	У письмі	П1 для формування і вдосконалення мовленнєвих навичок письма	П1а – формування навичок використання лексико-граматичних засобів на рівні тексту П1б – формування навичок використання засобів міжфразового зв'язку П1в – формування навичок щодо актуалізації комунікативних стратегій для ведення дискурсу
		П2 для розвитку умінь письма з поглибленими знаннями культурологічного аспекту	П2а – розвитку вмінь написання різних типів текстів П2б – розвитку вмінь дотримання національного стилю в писемному мовленні П2в – розвитку вмінь написання наукових текстів і листів різних офіційних форм П2г – формування вмінь актуалізації когнітивних і метакогнітивних стратегій П2д – поглиблення знань щодо національно-культурних особливостей оформлення письмових текстів

розуміння текстів, інформації в них, вольової регуляції під час слухання (Дячук, 2021, с. 57). З цією метою реципієнти ознайомлюються з іншомовним матеріалом, занурюються в середовище, де панує нова чужа лінгвокультура, на фоні якої відбувається комунікативна діяльність німецькою мовою. Завдяки сенсibiлізації лінгвосоціокультурного оточення відбувається знайомство з національно-специфічними якостями продуктів комунікативної діяльності.

Приклад рецептивно-репродуктивної, комунікативної вправи

Мета: удосконалення навичок і вмінь у читанні та сенсibiлізація міжкультурного сприйняття інформації (культура України в зіставленні з культурою Швейцарії).

Приєм: читання статті; відповіді на запитання до статті.

Aufgabe 1. Lesen Sie den Artikel “Heldenstadt Kiew, das Jerusalem des Ostens” in der Zeitung “Unteremmentaler” selektiv.

Aufgabe 1a. Geben Sie kurze Antworten auf die Fragen zum Artikel:

1. Was bedeutet das Essen in der Ukraine?
2. Welche Gedenkstätte ist der Meinung von Elisabeth nach geschichtsträchtig in Kyjiw?
3. Wo liegt die ukrainische orthodoxe Christenheit?
4. Was befindet sich 20 Meter unten in der Erde?
5. Was für ein Fantasiehaus faszinierte eine Besucherin?
6. Wo konnten die Besucher in eine problemlose Welt mit der Sprache eintauchen?

7. Welche Kirche ist im Gegensatz zu den anderen von innen hell?

8. Was ließ die Besucher in die Gedanken vertiefen?

9. Wie steht es mit dem größten Regenbogen Europas heute in Kyjiw? Wie ist sein Schicksal?

10. Wofür waren Gebete und Bitten bei den Besuchern?

11. Was spürte Elisabeth noch einmal beim Verabschieden?

Спосіб/ місце виконання: самостійна аудиторна/ позааудиторна робота; індивідуальна / у малих групах

Контроль: вільно конструйована відповідь згідно з інформацією статті

Текст як комунікативна одиниця стимулює мисленнєву діяльність тих, хто читає, на пошук смислових еквівалентів у чужій і рідній мовах, що сприяє розвитку естетичних і етичних сторін їхньої мовної особистості, а також лінгвосоціокультурної, країнознавчої, лінгвокраїнознавчої компетентностей. Г. В. Барабанова детермінує читання як активну мисленнєву діяльність, продуктом якої є відтворення, реконструкція авторського тексту, умовиводу у вигляді рефлексії. Читання текстів як елементів культури країн, мова яких вивчається, – це особистий емоційний процес, у якому читач отримує задоволення і спонтанно розвиває свої здібності (Барабанова, 2005, с. 43,67).

Формування навичок і вмінь створення усних і письмових текстів на основі сприйнятої і запропонованої викладачем інформації відбувається на **репродуктивно-продуктивному етапі** міжкультурної комунікативної діяльності німецькою мовою. Такі вправи мають умовно-комунікативний та комуніка-

тивний характер з наочно-ілюстративними опорами та можливими ігровими елементами. Допускається невелика частка некомунікативних вправ під час самостійної роботи для затреновування лексико-граматичного матеріалу для формування автоматизмів з метою їхнього легкого використання під час говоріння чи письма.

Наведемо **приклад** умовно-комунікативної репродуктивно-продуктивної вправи для навчання говоріння.

Мета: удосконалення навичок використання фразеологізмів; сенсibilізація мовно-культурних лексичних одиниць.

Приєм: парафразування евфемізмів-фразеологізмів; пояснення їхніх значень.

Aufgabe 2. Damit man die Lese- und Schreibkultur verbessert, sollte man viele Phraseologismen kennen, um ein Werk zwischen den Zeilen gut verstehen zu können (Vgl. Urban A. 2009). Suchen Sie die Paraphrasierung für Phraseologismen. Ergänzen Sie die nachfolgende Liste durch die floristischen Parömien unter Nutzung Ihrer linguistischen Fähigkeiten so umfassend wie möglich.

Erklären Sie Ihrem Gesprächspartner euphemisierende Funktion der Phraseologismen im Diskurs.

Quelle: http://repozytorium.amu.edu.pl:8080/bitstream/10593/677/3/urban_tekst_Zwischen.pdf

Phraseologismen – Euphemismen	Wörter – Bedeutung der Phraseologismen
nicht alle Tassen im Schrank haben auf j-n nicht gut zu sprechen sein die Nase rümpfen auf dem absteigenden Ast sitzen zwei linke Hände haben Däumchen drehen	verrückt sein verärgert über j-n sein angewidert sein wirtschaftlich ruiniert werden ungeschickt sein faul sein

Спосіб/ місце виконання: самостійна аудиторна/ позааудиторна робота; індивідуальна / у малих групах

Контроль: з боку викладача / співрозмовника / взаємоконтроль.

Така вправа належить до груп вправ для навчання монологічного мовлення для формування навичок використання вербально-семантичних і невербальних засобів спілкування; для навчання дотримання мовних та комунікативно-риторичних якостей етичних норм у веденні монологу або діалогу усно і письмово з національно-культурними правилами комунікативної поведінки.

Для навчання діалогічного мовлення пропонуються майбутнім викладачам вправи для формування навичок висловлювати думку на рівні діалогу-обміну думками, діалогу-реплікування з метою формування вмінь коректно реагувати; творчо реалізувати міжкультурний зміст усної комунікативної діяльності; уміння зв'язно в логічній послідовності продукувати текст.

Приклад умовно-комунікативної репродуктивно-продуктивної вправи.

Мета: удосконалення вмінь діалогічного мовлення; сенсibilізація комунікативно-риторичних якостей мовлення.

Приєм: використання мовленнєвих засобів та адекватне реагування на них під час дискусії.

Aufgabe 3. Sie sind Moderator des bevorstehenden Forums in Deutschland. Lassen Sie Teilnehmer Worte zum Ausdruck bringen. Lesen Sie Redemittel, benutzen Sie eine richtige Anrede und ein korrektes Register beim

Einladen zum Wort; zum Begrüßen; zum Anreden; zum Bitten usw..

1) Frau.../ Herr...; Sehr geehrte Kolleginnen und Kollegen, ...;

Im Namen des Veranstalters heiße ich Sie alle herzlich zu dieser Gesprächsrunde willkommen.

2) Frau.../ Herr..., möchten Sie dazu direkt Stellung nehmen?

3) Ich möchte Sie alle darum bitten, sich möglichst an die zuvor vereinbarten Redezeiten zu halten. ...

Führen Sie ein Gespräch über Kunstwerke, die für die Menschheit wissenschaftlich und sehenswert sind. Jeder Teilnehmer präsentiert ein Kunstwerk.

Спосіб/ місце виконання: самостійна аудиторна робота; у малих групах.

Контроль: з боку викладача / співрозмовника / взаємоконтроль.

Для навчання письма на **репродуктивно-продуктивному етапі** в розпорядженні студентів-магістрантів є види вправ, які забезпечують формування творчих навичок і вмінь, зокрема вправи на завершення зразка мовлення, розширення зразка мовлення, об'єднання речень у зв'язний текст, дотримання норм етикетного характеру на міжкультурному рівні; вправи для розвитку вмінь дотримання національного стилю писемного мовлення.

Наведемо приклад умовно-комунікативної репродуктивно-продуктивної вправи для навчання культури письма.

Мета: удосконалення умінь писемного мовлення.

Приєм: використання лексичних одиниць для опису картини.

Aufgabe 4. Verfolgen Sie den Link <https://learningapps.org/display?v=pb40gj6ij18> oder scannen Sie den QR-Code. Lesen Sie den Text. Suchen Sie die Komposita im Text heraus. Verfassen Sie eine Bildbeschreibung.

Спосіб/ місце виконання: самостійна аудиторна/ позааудиторна робота; індивідуальна.

Контроль: з використанням ключів для відповідей.

Для сприйняття автентичності тексту носієм німецької мови необхідно дотримуватися лінгвосці-окультурних норм укладання письмових текстів, що виокремлює їхні національно-культурні характеристики. З цією метою пропонуються студентам-магістрантам вправи для формування навичок усвідомлення міжкультурних особливостей оформлення письмових текстів, а також вправи для актуалізації соціально-афективних стратегій для ведення дискурсу.

Успішне оволодіння продуктивними видами МД відбувається з розумінням важливості умінь планувати, укладати чернетки, ментальні карти, робити виписки, об'єднувати окремі речення в текст за допомогою засобів міжфразового зв'язку тощо.

Приклад рецептивно-репродуктивної умовно-комунікативної вправи.

Мета: формування навичок сприйняття і розуміння інформації для укладання ментальної карти.

Приєм: перегляд відео, укладання ментальної карти до теми "Globalisierung".

Aufgabe 5. Margot Käßmann sagt, Globalisierung sei nicht nur eine Frage von Wirtschaft und Politik, sondern eine Frage der Vernetzung der Zivilgesellschaft – von Menschen für Menschen.

Verfolgen Sie den Link <https://studyflix.de/wirtschaft/globalisierung-vor-und-nachteile-1909> und sehen Sie sich ein Video an. Informieren Sie sich über die Globalisierung in der Welt. Legen Sie eine kognitive (mentale) Karte (z.B. ein Mind Map, eine Wissenslandkarte usw.) an, damit Sie einen Prozess der Globalisierung anschaulich in Überblick nehmen können. Schreiben Sie die Schlüsselwörter und Hauptinformationen auf.

Insofern würden Sie den Worten von Margot Käßmann zustimmen? Arbeiten Sie in Gruppen. Präsentieren Sie Ihre Ergebnisse im Plenum.

die Globalisierung

Спосіб/ місце виконання: самостійна аудиторна / позааудиторна робота; у малих групах.

Контроль: з боку викладача / співрозмовника / взаємоконтроль.

Щодо застосування методів і технологій на репродуктивно-продуктивному етапі, то взаємопов'язаність методу проблемного навчання з методом проєктів стає релевантним засобом для формування навичок і вмінь на понадфразовому рівні, де перед-

бачено дотримання норм і правил нормативної літературної німецької мови.

Творчий етап формування МІКК майбутніх викладачів німецької мови містить рецептивний підетап, оскільки читання та аудіювання мають комунікативні функції і вони беруть участь у подальшому сприянні розвитку продуктивних видів мовленнєвої діяльності. Рецептивно-продуктивний підетап, коли сприйнята засвоєна інформація слугує створенню нового власного продукту в говорінні або письмі, і продуктивний підетап, коли майбутні викладачі за допомогою запропонованих вправ і завдань презентують творчий продукт – текст-дискурс згідно із жанром і типом, формою його пред'явлення.

Рецептивно-репродуктивний підетап створює підґрунтя для активної творчості на продуктивному підетапі в письмі та говорінні. Студенти-магістранти мають можливість виконувати вправи/ завдання для створення діалогів відповідно до комунікативних ситуацій у різних сферах діяльності, ведення дискусій, брати участь у бесідах. Для вдосконалення вмінь монологічного мовлення студенти-магістранти виконують вправи, завдання з метою оволодіння різними типами монологів і можливим утіленням у розроблення проєктів-презентацій, інтерв'ю, лекцій, виступів, пов'язаних з участю в міжнародних конференціях, вебінарах із фаху, із захистом випускної кваліфікаційної роботи.

Опрацьовані автентичні тексти для читання та аудіювання виконують роль регулятора в дотриманні національно-культурних норм і правил для написання власних текстів, зокрема офіційних, неофіційних листів, рефератів, тез, кваліфікаційної роботи магістранта. На творчому етапі виконуються переважно комунікативні продуктивні вправи з можливою природною наочно-ілюстративною опорою та ігровим елементом.

Наведемо приклади групи вправ творчого етапу згідно із системою вправ, коли рецептивно-репродуктивна діяльність сприяла набуттю нових знань. Уважаємо за доцільне зосередити увагу на міжкультурному і дискурсивному аспектах МІКК, оскільки вони допомагають усвідомити культурні вияви в німецькомовних лінгвospільнотах під час здійснення комунікативної діяльності. Пропонуємо завдання на матеріалі розмовної підтеми "Культур і мистецтво" – "Entfalte dein Kulturbewusstsein".

Приклад комунікативної рецептивно-продуктивної вправи.

Мета: удосконалення умінь монологічного мовлення.

Приєм: вибір афоризмів, цитат; висловлення думки у формі монологу-повідомлення.

Aufgabe 6. Globale Mobilität ist eines der größten Phänomene des 21. Jahrhunderts. Kulturbewusstsein, faktisches Wissen über das Zielland und seine

Vergangenheit sind wesentliche Voraussetzungen, um in der neuen Umgebung richtig anzukommen und dort stabile Beziehungen zu bilden. Das erworbene Wissen über die kulturelle Prägung versetzt uns in die Lage, wertschätzend und respektvoll mit unseren neuen Nachbarn, Arbeitskollegen oder Gesprächspartnern zu kommunizieren und dabei Missverständnisse zu vermeiden.

Gehen Sie auf die Internetseite https://www.apophorismen.de/suche?f_thema=Kultur und suchen Sie drei Ihrer Meinung nach passende Aphorismen oder Zitate zur Kultur heraus. Z.B. *Von den Kulturen zählt nur eine: das Sich Bemühen, Mensch zu sein*. Entwickeln Sie Ihre Gedanken anhand der Herausgefundenen. Präsentieren Sie Ihre Ergebnisse im Plenum.

Спосіб/ місце виконання: індивідуально / у мінігрупах.

Контроль: самоконтроль / контроль у мінігрупах.

Підсистема вправ і завдань для вдосконалення навичок і вмінь письма покликана створити такі комунікативні умови тим, хто вчиться, у яких можуть реалізуватися писемномовленнєві здібності у створенні текстів різних жанрів і типів з урахуванням національного стилю німецької мови, зокрема національно-культурних характеристик під час ведення дискурсу за допомогою письма з представниками німецькомовних лінгвокультур, а також усвідомлення мовнокультурних якостей рідної мови з метою уникнення інтерференції. Студенти-магістранти продукують під час навчання писемного мовлення офіційні, неофіційні листи, реферати, доповіді, тези, плани-конспекти і сценарії занять для здійснення виробничої педагогічної практики, формулюють завдання до вправ, моделюють комунікативні ситуації і пишуть науково-дослідницьку роботу. До складу підсистеми письма входять вправи для розвитку дидактичного письма, що передбачає навчання виправляти помилки, оформлювати дошку під час педагогічного дискурсу (Бориско, 1999, с. 217).

Наведемо **приклад** комунікативної продуктивної вправи для навчання письма.

Мета: удосконалення вмінь формулювання письмового тексту; сенсibilізація культури писемного мовлення.

Приєм: написання листа читача австрійської газети “Kronen Zeitung”.

Aufgabe 7. Sie haben Lust, die ukrainische Kunst zu popularisieren. Ihre Meinung ist bei der “Kronen Zeitung“ in Österreich immer willkommen. Der Vergleich der ukrainischen und österreichischen Kulturen und zwar die Sprache der

Malerei kann ein interessantes Thema für die Zeitung sein. Ihr Leserbrief wird unter dem Titel “Das freie Wort” veröffentlicht. Folgen Sie dem Link <https://>

www.krone.at/588161_ um einen Beitrag zukommen zu lassen. Ihrem Wunsch nach könnten Sie den Beitrag gleich texten. Schreiben Sie 200 Wörter.

Результати досліджень. Для виконання вправ і завдань можуть бути застосовані різноманітні технології і методи навчання, зокрема метод проблемного навчання, метод проєктів, інтернет-технології, культурний асимілятор, метод діалогу культур, коли студенти-магістранти самостійно планують і визначають шляхи добору іншомовного матеріалу, зокрема цінностей, якими керуються носії мови, упорядковують його, готують презентацію за допомогою комп'ютерних технологій і презентують результат у формі діалогу.

Запропонована система вправ передбачає інтегративне використання лінгвістичної, лінгвосціокультурної, навчально-стратегічної, дискурсивно-компенсаторної, професійної та міжкультурної компетентностей із комплексним вивченням мовознавчих дисциплін, що охоплює цілісне формування і розвиток комунікативних здібностей і готовності культурної мовної особистості до здійснення іншомовного спілкування на рівні діалогу культур; удосконалення комунікативно-риторичних якостей спілкування як рідною, так і німецькою мовами; формування культурної вторинної мовної особистості сучасного викладача німецької мови, завданням якого є не тільки навчати іноземної мови, а й бути посередником, транслятором культур під час виконання професійної діяльності.

У перспективі подальших досліджень ми вбачаємо розроблення теоретичних основ створення моделі навчання майбутніх викладачів німецької мови та формування в них міжкультурної комунікативної компетентності з використанням запропонованої системи вправ і завдань під час самостійної роботи та здійснення ефективного контролю / самоконтролю, оцінювання / самооцінювання в контексті загальноєвропейських стандартів із метою досягнення достатнього рівня володіння МІКК.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Барабанова, Г. В. (2005). Методика навчання професійно-орієнтованого читання у немовному ВНЗ: [Монографія]. Київ : Фірма “ІНКОС”.
- Бориско, Н. Ф. (1999). Концепція учебно-методического комплекса для практической языковой подготовки учителей немецкого языка (на материале интенсивного обучения) [Монографія]. Киев: Издательский Центр КНЛУ.
- Бурак, М. І. (2019). Взаємопов'язане формування у майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованої компетентності в говорінні та інформаційно-комунікаційної компетентності (Дисертація кандидата педагогічних наук). Тернопіль. Україна.
- Дячук, Н. М. (2021). Формування англомовної аудитивної компетентності учнів старших класів закладів загальної середньої освіти (Дисертація кандидата педагогічних наук). Тернопіль. Україна.

- Майер, Н. В., Устименко, О. М. (2018). Практикум з методики використання сучасних засобів, методів і технологій навчання іноземних мов і культур : Навч.-метод. посіб. для самостійної роботи студентів магістратури. Київ : Видавництво Ліра-К.
- Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції (2011). Курс лекцій : навч.-метод. посібник для студ. мовних спец. осв.-кваліф. рівня "магістр" / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт.
- Роман, С. В. (2009). Методика навчання англійської мови у початковій школі : Навчальний посібник. Київ : Ленвіт.
- Свирідюк, В. П. (2022). Предметний аспект змісту формування міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх викладачів німецької мови. Іноземні мови, 3-4, 11-18.
- Тарнопольський, О. Б. (2020). Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник / О. Б. Тарнопольський, М. Р. Кабанова. Вінниця: Нова книга.
- Психолінгвистическая и лингвистическая природа текста и особенности его восприятия (1979). Под редакцией проф. Ю. А. Жлуктенко и проф. А. А. Леонтьева. Киев : Вища школа.
- Савчин, М. В. (2007). Педагогічна психологія. Київ : Академія.
- Скляренко, Н. К. (1999). Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок та вмінь. Іноземні мови, 3, 3-9.
- Черноватий, Л. М. (2018). Система вправ і завдань як категорія методики навчання перекладу Іноземні мови, 2, 19-26.
- Boocz-Barna K., Feld-Knapp I. u.a. (2015). *Deutsch als Fremdsprache unterrichten lernen*. Budapest : Eötvös Lorand Tudományegyetem.
- Feld-Knapp, I. (2014). *Mehrsprachigkeit*. Budapest : Eötvös-József-Collegium.
- Funk H., Kuhn Chr., Skiba, D. u.a. (2014). *Aufgaben, Übungen, Interaktion*. Stuttgart: Ernst Klett.
- Piankovska, I.V. (2020). Übungstypen zum Leseverstehen im Fremdsprachenunterricht. *Educational Dimension*, 2 (54).
- Scholten, A. (2003). *Interkulturelles Lernen als Lernen über Grenzen Harles, Lothar [Hrsg.]; Wirtz, Peter [Hrsg.]*: Praxishandbuch Lernen über Grenzen. Politische Bildung als internationale Jugendarbeit. Schwalbach/Ts : Wochenschau-Verlag.
- Thonhauser, I. (2010). Was ist neu an den Aufgaben im aufgabenorientierten Fremdsprachenunterricht? Einige Überlegungen und Beobachtungen. *Babylonia*. 3.
- iazyka (na materyale yntensyvnogo obuchenyia) [Monohrafiya]. Kyev: Yzdateľ'skyj Tsentr KNLU.
- Burak, M. I. (2019). *Vzaimopov'iazane formuvannia u majbutnikh vykladachiv anhlijs'koi movy profesijno oriietovanoi kompetentnosti v hovorinni ta informatsijno-komunikatsijnoi kompetentnosti*. (Dysertatsiia kandydata .pedahohichnykh nauk). Ternopil'. Ukraina.
- Diachuk, N. M. (2021). *Formuvannia anhlovnoi audytyvnoi kompetentnosti uchniv starshykh klasiv zakladiv zahal'noi serehd'oi osvity*. (Dysertatsiia kandydata pedahohichnykh nauk). Ternopil'. Ukraina.
- Majier, N. V., Ustymenko, O. M. (2018). *Praktykum z metodyky vykorystannia suchasnykh zasobiv, metodiv i tekhnolohij navchannia inozemnykh mov i kul'tur* : Navch.-metod. posib. dlia samostijnoi roboty studentiv mahistratury. Kyiv : Vydavnytstvo Lira-K..
- Metodyka formuvannia mizhkul'turnoi inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentsii* (2011): *Kurs lektzij* : navch.-metod. posibnyk dlia stud. movnykh spets. osv.-kvalif. rivnia "mahistr" Bihych O. B., Borysko N. F., Borets'ka H. E. ta in./ za red. S. Yu.Nikolaievoi. K. : Lenvit.
- Roman, S. V. (2009). *Metodyka navchannia anhlijs'koi movy u pochatkovij shkoli* : Navchal'nyj posibnyk. K. : Lenvit.
- Savchyn, M. V. (2007). *Pedahohichna psykholohiia*. K. : Akademiia.
- Skliarenko, N. K. (1999). *Suchasni vymohy do vprav dlia formuvannia inshomovnykh movlennievnykh navychok ta vmin'*. *Inozemni movy*, 3, 3-9.
- Svirydiuk V. (2022). *Predmetnyj aspekt zmistu formuvannia mizhkul'turnoi komunikatyvnoi kompetentnosti majbutnikh vykladachiv nimets'koi movy*. *Inozemni movy*, 3-4, 11-18.
- Tarnopol's'kyj, O. B. (2020). *Metodyka vykladannia inozemnykh mov ta ikh aspektiv u vyschij shkoli*: pidruchnyk / O. B. Tarnopol's'kyj, M. R. Kabanova. Vinnytsia: Nova knyha.
- Chernovaty, L.M. (2018). *Systema vprav i zavdan yak katehoriia metodyky navchannia perekladu*. *Inozemni movy*, 2, 19-26.
- Boocz-Barna, K., Feld-Knapp I. u.a. (2015). *Deutsch als Fremdsprache unterrichten lernen*. Budapest : Eötvös Lorand Tudományegyetem.
- Feld-Knapp, I. (2014). *Mehrsprachigkeit*. Budapest : Eötvös-József-Collegium.
- Funk H., Kuhn Chr., Skiba D. u.a. (2014). *Aufgaben, Übungen, Interaktion*. Stuttgart: Ernst Klett.
- Piankovska I.V. (2020). Übungstypen zum Leseverstehen im Fremdsprachenunterricht. *Educational Dimension*, 2 (54).
- Scholten, A. (2003). *Interkulturelles Lernen als Lernen über Grenzen Harles, Lothar [Hrsg.]; Wirtz, Peter [Hrsg.]*: Praxishandbuch Lernen über Grenzen. Politische Bildung als internationale Jugendarbeit. Schwalbach/Ts : Wochenschau-Verlag.
- Thonhauser I. (2010). Was ist neu an den Aufgaben im aufgabenorientierten Fremdsprachenunterricht? Einige Überlegungen und Beobachtungen. *Babylonia*. 3.

REFERENCES

- Barabanova, H. V. (2005). *Metodyka navchannia profesijno-oriietovanoho chytannia u nemovnomu VNZ*: [Monohrafiia]. Kyiv : Firma "INKOS".
- Borysko, N. F. (1999). *Kontseptsyia uchebno-metodycheskoho kompleksa dlia praktycheskoj iazykovojo podhotovky uchytelej nemetskoho*

Отримано 20.02.2023 р.